

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ДТП

Бугрім О.В., викладач кафедри організації служби та дізнання в підрозділах ДАІ факультету БДР ДЮІ МВС України

Богданов Д.В., курсант 314 навчального взводу факультету БДР ДЮІ МВС України

Справи про ДТП належать до категорії особливо складних для розслідування. Більшість питань, що виникають під час слідства, можуть бути правильно вирішені тільки в результаті комплексного дослідження із залученням спеціалістів.

Актуальність дослідження полягає в тому, що огляд місця дорожньо-транспортної пригоди, як первинна стадія розслідування ДТП, має дуже важливе значення для встановлення істини в справі та відмежування винних.

Дослідженнями в контексті розгляд уваної проблематики займалися такі вчені як Є. Г. Коваленко, Е. С. Белкин, П.Д. Біленчук, А.П. Гель, В. М. Тертишник.

Мета даної наукової статті полягає в напрацюванні напрямків вдосконалення практики огляду місця ДТП.

Якість розслідування обставин ДТП залежить передусім від своєчасного виїзду слідчо-оперативної групи або працівників ДАІ (у випадку ДТП лише з матеріальним збитком) на місце пригоди, ретельності його огляду. Несвоєчасне проведення початкових дій на місці ДТП, як правило, призводить до втрати слідів та інших важливих доказів. На жаль, більшість слідчих та співробітників ДАІ недостатньо володіють навичками кваліфікованого огляду місця ДТП. Вони нечітко описують та фіксують результати огляду. Часто спостерігаються розбіжності даних, зафіксованих у протоколах огляду та схемах, що додаються до них. Недостатньо широко застосовуються науково-технічні засоби. Наприклад, рідко використовуються можливості судової фотографії, зокрема детальна фотозйомка слідів та пошкоджень, вузлів та агрегатів транспортних засобів. Не завжди у ході огляду слідчі та працівники ДАІ фіксують обставини, що мають важливе значення для проведення експертного аналізу механізму ДТП, або роблять це неточно (неправильно вимірюються сліди транспортних засобів, не визначаються видимість та оглядовість з робочого місця водія у випадках, коли пригода відбулася в темну пору доби або в умовах обмеженої видимості). Зазначені недоліки у проведенні слідчих дій, пов'язаних із дорожньо-транспортними пригодами, часто зумовлені тим, що працівники органів слідства та ДАІ не враховують їхньої специфіки, не володіють методикою дій у типових для цієї категорії справ ситуаціях [4, с.4]. Огляд місця дорожньо-транспортної пригоди — це початкова та невідкладна слідча дія, спрямована на дослідження території, де відбулася подія, що має ознаки злочину, або настав її результат, зміст якої утворює комплекс пізнавально-посвідчувальних операцій, що включають пошук, виявлення, закріплення, вилучення, дослідження, перевірку та оцінку слідів злочину та інших речових доказів [4, с.4]. Вивчення обстановки на місці пригоди дає змогу виявити чимало її причин та значно полегшує завдання реконструкції всієї події. Розташування транспортних засобів, сліди їхнього руху, гальмування, а також волочиння; траєкторія та характер цих слідів; предмети, що знаходяться на ділянці пригоди, деталі автомобілів, осколки скла, плями мастила, води, електроліту, гальмової рідини, частки ґрунту, що обсипався, сліди ніг людини, пошкодження та різноманітні сліди на машинах — усе повинно бути ретельно зафіксовано, тому на підставі цих даних можна відтворити багато обставин дорожньої обстановки [4,с.5]. Кримінально-процесуальний кодекс України (ст. 191) визначає порядок огляду, і його вимоги мають беззастережно виконуватися особами, що оглядають місце дорожньо-транспортної пригоди та складають важливий процесуальний документ — протокол огляду. Відповідно до ст. 85, 195 КПК України, у цьому протоколі фіксуються лише ті дані, які його укладач безпосередньо спостерігав. Відновлення обстановки за свідченнями водія та очевидців, за аналізом слідів та інших предметів речової обстановки, шляхом зіставлення фактів — неприпустиме. Реконструкція дорожньої обстановки: 1) що безпосередньо передувала ДТП; 2) у той момент, коли вона відбулася; 3) після пригоди, тобто після припинення руху, — завдання подальшої роботи, в якій використовуються дані огляду [4, с.15].

Дії слідчого при проведенні огляду місця пригоди регламентуються положеннями ст. 190, 191 КПК України. В основі огляду місця ДТП — метод спостереження, що виконує як пошукову, так і дослідницьку функції. Слідчий особисто проводить огляд місця ДТП та несе повну відповідальність за його якісний рівень. Спеціалісти та оперативні працівники ОВС, що беруть участь в огляді, діють під керівництвом слідчого відповідно до його вказівок у межах своєї компетенції.

Як речові джерела доказової інформації можуть виступати об'єкти, котрі неможливо вилучити і зберегти (обстановка місця пригоди, розташування трупа, ТЗ, сліди на дорожньому покритті від коліс ТЗ тощо). Спосіб фіксації таких об'єктів та фактичних даних — занесення їх до протоколу огляду місця ДТП (схеми, що додається), а також фотографування.

Тактика огляду полягає у кількох послідовно виконуваних стадіях: оглядовій, статичній та динамічній.

Оглядова стадія — слідчий визначає межі огляду, його оптимальний метод стосовно конкретної ситуації, проводить орієнтуючу та оглядову фотозйомку (або залучає для цього спеціаліста).

Статична стадія — передбачає огляд без зміни обстановки окремих слідів та речових доказів. Слідчий, обходячи відмежоване місце пригоди, звертає увагу на розташування окремих об'єктів та предметів з метою визначення їхньої належності до певної пригоди.

Динамічна стадія — найвідповідальніша. Слідчий детально вивчає сліди та речові докази, аналізує ймовірність їх причетності до певної ДТП, отримує інформацію, що уточнює механізм пригоди. На цій стадії активно використовуються науково-технічні засоби, серед яких першочергове значення має такий спосіб фіксації, як вузлова та детальна фотозйомка[4,с.7] Фіксація обстановки на місці пригоди повинна проводитися якнайшвидше. Будь-яке припинення руху порушує його порядок, сприяє утворенню заторів та затримок. На основі практичної роботи було визначено порядок огляду місця дорожньо-транспортної пригоди. Огляд починають зі з'ясування та фіксації слідів, що швидко зникають, — на автомобілях, на покритті дороги після дощу або на снігу, що тане. Необхідно відразу зафіксувати їх довжину і характер, виміряти відстань від слідів до бордюру тротуару або узбіччя дороги та по можливості сфотографувати їх.

На місці ДТП огляду підлягають:

- ділянка дороги, де сталася пригода (включаючи її облаштування, територію, що прилягає до дороги, на якій збереглися сліди і предмети, що мають відношення до цієї пригоди);
- транспортні засоби, що брали участь у пригоді;
- потерпілий (труп), поверхня його тіла;
- сліди транспортних засобів;
- різні предмети, що стосуються пригоди (осколки скла, частки фарби, сліди паливно-мастильних матеріалів, деталі ТЗ тощо).

При огляді ділянки дороги з'ясовують:

- вид дорожньо-транспортної пригоди (зіткнення, наїзд на пішохода, перекидання тощо);
- місце пригоди (назва вулиці, шосе, площі) та його координати щодо сталих орієнтирів (житлових будинків, адміністративних будівель, дорожніх споруд тощо);
- поздовжній та поперечний профілі дороги (ухил, підйом, радіус заокруглення тощо);
- вид покриття дороги (асфальтобетонне, бруківка, щебеневе, ґрунтове тощо) та його стан (сухе, мокре, зледеніле, засніжене, рідкий ґрунт); при неоднорідності стану покриття вказуються розміри ділянок льоду, снігу, бруду тощо;
- ширину проїзної частини дороги, включаючи розміри розділових газонів та інших елементів проїзної частини;
- дефекти покриття проїзної частини (вибоїни, тріщини, колія; їхні розміри та координати щодо елементів проїзної частини);
- наявність дорожньої розмітки (лінії поздовжньої розмітки для відокремлення зустрічних потоків транспортних засобів, проїзної частини на смуги руху, позначення краю проїзної частини, а також лінії поперечної розмітки, таблички, написи та інші позначення на проїзній частині);
- ширину тротуару, узбіччя, висоту бордюру, профіль кювету; їх стан (зледеніле, засніжене тощо);
- наявність на тротуарі, узбіччі та прилеглий території з обох боків дороги дорожніх споруд, металевих огорож, чагарників, дерев, будівель, щогл, опор тощо, їхнє розташування відносно краю проїзної частини, розміри, вплив на обмеження оглядовості;
- порядок руху, встановлений на певній ділянці дороги (односторонній, двосторонній);
- спосіб регулювання руху на місці пригоди;
- наявність та тип світлофора або інших засобів технічного регулювання дорожнього руху, їхня справність та режим роботи на момент огляду;
- наявність дорожніх знаків (вказується їхнє точне найменування);
- місце дислокації дорожніх знаків (вказуються їхні точні координати);
- зону дії дорожніх знаків;
- освітленість ділянки дороги (вулиці), джерела світла, місце їхнього розташування, які з них увімкнено на момент огляду;
- погодні умови (ясно, сонячно, хмарно); наявність опадів (дощ, сніг, заметіль, туман тощо); температуру повітря;
- стан видимості та оглядовості[4,с.9]

У темну пору доби слід визначити відстань видимості в напрямку руху. Якщо дорога або вулиця освітлюється штучним світлом, то дальність видимості встановлюється для двох режимів: без світла фар та при ввімкненому ближньому світлі. На дорогах, не освітлених штучним світлом, дальність видимості визначається для трьох режимів: без світла фар, при ввімкненому ближньому світлі та при дальньому світлі фар. Оскільки дальність видимості залежить також і від місця спостереження, рекомендується її визначати, знаходячись на робочому місці водія.

Процедура огляду місця ДТП без постраждалих має свої особливості. В цьому випадку, на підставі наказу МВС України від 26.02.2009 №77, працівник ДАІ оглядає та фіксує такі об'єкти як:

- ділянка дороги, де сталася дорожньо-транспортна пригода;
- сталі орієнтири, до яких на схемі здійснена прив'язка об'єктів та слідів;
- транспортні засоби, причетні до ДТП, координати їх розміщення відносно елементів проїзної частини та сталих орієнтирів;
- сліди гальмового шляху коліс транспортних засобів: їх розміщення відносно елементів проїзної

- частини;
- довжина від їх початку до кожного колеса транспортного засобу із зображенням місць розривів;
- довжина слідів на ділянках з різним покриттям;
- інші сліди та предмети, що стосуються пригоди: розміщення частин та об'єктів (уламки кузова, частинки фарби, уламки скла, осипання ґрунту, сліди рідини та ін.), що відокремилися від транспортного засобу, відносно елементів проїзної частини, транспортних засобів;
- площа розсіювання уламків скла, осипання ґрунту тощо;
- координати місця зіткнення, наїзду тощо відносно сталих орієнтирів;
- ширина проїзної частини разом з роздільними смугами;
- ширина тротуарів, узбіччя;
- розміри ділянок з різним станом дорожнього покриття;
- розміри та розміщення дефектів дорожнього покриття;
- розташування дорожньої розмітки;
- розташування світлофорів, дорожніх знаків та інших засобів технічного регулювання дорожнього руху;
- розташування шлагбаума, засобів сигналізації, дорожніх знаків на підході до залізничного переїзду.

Огляд місця дорожньо-транспортної пригоди не слід обмежувати лише площею, на якій розташовано основні об'єкти дорожньої обстановки. На ділянках, що прилягають до цього місця, також можуть знаходитися сліди й предмети, що містять суттєву інформацію. Наприклад, за слідами, розташованими з обох боків від місця зіткнення автомобілів, можна отримати відомості про характер їхнього руху; на узбіччях дороги, на освітлювальних стовпах, на деревах можуть залишитися сліди фарби, осколки скла та інші предмети, за якими можна визначити напрямок руху машин тощо.

Оскільки межі огляду відразу встановити важко, спочатку рекомендується оглянути ті місця, де знаходяться основні об'єкти пригоди: автомобіль, потерпілі тощо. Потім, рухаючись у напрямку, зворотному руху автомобіля (або в напрямку, що відповідає руху автомобіля, який зник із місця пригоди), слід оглянути узбіччя, тротуари та прилеглі ділянки. Першочергову увагу при огляді, безумовно, приділяють об'єктам, що мають безпосереднє відношення до пригоди: слідам гальмування, розташуванню машин, місцезнаходженню великих предметів. Проте слід враховувати, що нерідко і незначні об'єкти, які на перший погляд здаються несуттєвими, можуть мати важливе значення при розслідуванні пригоди. Тому при огляді слід фіксувати всі помічені на дорозі сліди та предмети. Часто розташування плям електроліту або іншої рідини, осколків скла, ґрунту, що обсипався, поламаних деталей, подряпин на дорожньому покритті служать відправною точкою для інженерних розрахунків та відновлення механізму пригоди [4, с.10].

Отже, використовуючи наявний теоретичний та практичний досвід розслідування кримінальних справ за фактами ДТП (стаття 286 ККУ), ми розглянули особливості та порядок проведення огляду місця ДТП. Слід зауважити, що зазначений порядок передбачає ретельне вивчення усіх наявних слідів та належну їх фіксацію відповідно до кримінально-процесуального законодавства. У адміністративних справах про порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна огляд місця ДТП також відіграє важливе значення у встановленні об'єктивної та суб'єктивної сторони, з'ясуванні факторів, що детермінували цю пригоду.

В подальшому, вважаємо за необхідне вирішення наступних питань:

1. Відсутність або недостатня кількість матеріально-технічних засобів, необхідних для проведення огляду місця ДТП;
2. Недостатня професійна підготовка співробітників міліції, недостатнє володіння спеціальними знаннями.

Ми бачаємо такі практичні кроки вирішення зазначених питань:

1. В процесі реорганізації підрозділів ДАІ та оптимізації штату у 2011 році передбачити достатню кількість співробітників, що спеціально призначені для виїзду на місце ДТП, його огляду і оформленню.
2. Підвищити рівень теоретичної та практичної підготовки працівників міліції, що здійснюють виїзди на місце ДТП (слідчі, дізнавачі, інші працівники ДАІ).

РЕЗЮМЕ

В даній науковій статті визначається місце, а також особливості процесуальної дії, що являє собою огляд місця ДТП (дорожньо-транспортної пригоди) в процесі розгляду справ про адміністративні правопорушення або вчинені злочини за участю транспортних засобів.

Ключові слова: дорожньо-транспортна пригода, огляд, транспортний засіб, органи внутрішніх справ, стадія, проводити.

РЕЗЮМЕ

В приведенной научной статье определяется место, а также особенности процессуального действия, которое представляет собой осмотр места ДТП (ДТП) в процессе рассмотрения дел об административных правонарушениях или совершенных преступлениях с участием транспортных средств.

Ключевые слова: дорожно-транспортное происшествие, осмотр, транспортное средство, органы внутренних дел, стадия, проводить.

SUMMARY

Determine the location and features of procedural steps, which is a review of the accident (the accident) in the course of proceedings on administrative violations or committed crimes involving vehicles.

Key words: accident, review, vehicle, police, stage, conduct.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінально – процесуальний кодекс України.
2. Постанова КМ України № 1306 від 10.10.2001 р. Про правила дорожнього руху.
3. Методичні рекомендації з огляду місця ДТП: Довідкове видання / Під заг. ред. О.Л. Міленіна, В.А. Мисливого. - К.: ТОВ «Журнал «Радуга», 2002.-64 с.
4. Дорожньо-транспортні пригоди. Критерії оцінки дій водія / С.О. Шевцов, К.В. Дубонос. - Х. : Факт, 2004. - 176 с.
5. Наказ МВС України від 25.12.2004 № 1621 «Про затвердження Інструкції про заходи безпеки при здійсненні оглядів співробітниками органів внутрішніх справ місць дорожньо-транспортних пригод».
6. Наказ МВС України від 26.02.2009 № 77 «Про затвердження Інструкції з оформлення працівниками Державтоінспекції МВС матеріалів про адміністративні порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху».

УДК 343.10

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЛЕДОВАТЕЛЯ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ НАПАДЕНИЙ НА ИНКАССАТОРОВ

Ващук О.П., ассистент кафедры криминалистики Национального университета «Одесская юридическая академия»

Противодействие как категория есть выражение одной из объективных закономерностей борьбы двух противоположностей. Применительно к социальным системам противодействие получает свое развитие там, где происходит столкновение интересов групп или отдельных лиц. Противодействие объективно существует и в сфере уголовного судопроизводства, так как событие преступления обычно находится в фокусе противоборствующих интересов.

Практика убедительно свидетельствует: противодействие расследованию в том или ином виде имеет место по каждому уголовному делу. В первую очередь со стороны подозреваемых и обвиняемых [1, 53].

С развитием организованной преступности в Украине, появлением таких преступных формирований как организованные группы, банды, преступные сообщества противодействие расследованию стало не только постоянно присутствующим фактором, но и приобрело индивидуальные, многогранные формы. Противодействие расследованию зачастую оказывают не только подозреваемые или обвиняемые, но также иные участники уголовного процесса — например, свидетели, а также лица, не имеющие к данному преступлению никакого отношения (журналисты, политики, которые непосредственно преследуют свои определенные цели).

Для расследования дел о нападениях на инкассаторов определение форм противодействия и методов его преодоления имеет огромное значение. Прежде всего, следует понимать процесс расследования как способ установления истины по уголовному делу, т.е. противодействие расследованию, в широком смысле этого слова, следует понимать как любые умышленные действия (или бездействие) некоторых участников уголовного процесса или иных лиц, направленные на сокрытие преступления в целом или же очевидных элементов его криминальной характеристики (создание препятствий на пути вовлечения следов преступления в сферу уголовного судопроизводства, равно как и затягивание сроков следствия с целью избежать уголовной ответственности обвиняемого (подозреваемого) за содеянное или облегчить его участь).

В широком смысле этого слова, также противодействие расследованию может осуществляться и в рамках закона: например, отказ обвиняемого (или подозреваемого) от дачи показаний.

Что же касается более значимого противодействия расследованию в узком смысле, то под ним следует понимать любую противоправную деятельность указанных лиц, направленную на достижение целей, что указаны выше.

Факторы, детерминирующие противодействие расследованию со стороны обвиняемых (подозреваемых), иных лиц, представляют целостную систему. В результате их взаимного влияния, а также выбора конкретных форм противодействия складывается и многообразие практических ситуаций, в которых получают развитие и реализуются противодействующие замыслы [2, 124].

Для выработки методов преодоления противодействия расследованию по делам о нападении на инкассаторов, важно уяснить, классификацию подобных действий.

Противодействие расследованию по нападениям на инкассаторов можно классифицировать по следующим основаниям: